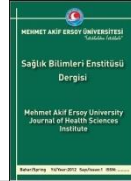

MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
“MAKÜ Sag. Bil. Enst. Derg.”
<http://edergi.mehmetakif.edu.tr/index.php/sabed/index>

Hemşirelik Öğrencilerinin Organ Nakli ve Bağışı Konusunda Bilgi ve Düşüncelerinin Belirlenmesi

Nursing Students' Knowledge and Opinions about Organ Transplantation and Donation

Sercan Özbek Yazıcı¹, Hacer Orun Kavak¹, Esin Kaya¹, Ayşe Tekin¹, Işıl Kalaycı²

¹ Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu Öğrencisi, BURDUR, TÜRKİYE

² Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, ISPARTA, TÜRKİYE

Abstract: *Aim:* One of important stages of organ transplantation is the procurement of organs, but the most significant problem is insufficient organ donation. Health professionals may play an important role in increasing organ donation. This study was carried out to evaluate the knowledge and opinions of students about organ donation and transplantation.

Method: The population of this descriptive study consisted of 352 students enrolled in Nursing Department, Health School of Mehmet Akif University. The research data were obtained using a questionnaire prepared by the researchers and were analyzed by using SPSS.

Results: The average age of students who participated in the research was 21.21±2.05, 28.1% are male and 71.9% are female students. The majority of students responded correctly to questions assessing the knowledge on brain death with organ transplantation and donation. While 50.3% of the students think about donating their organs, 9.9% have donated their organs. However, 30.1% of the students do not know what to do for donating and 77% think that provided information about organ transplantation and donation during their education is not adequate.

Conclusion: The result implies that that nursing students should be provided comprehensive information and enhanced awareness on organ transplantation and donation during their education.

Key words: Basic life support, cardiopulmonary resuscitation, nursing.

Yazışma Adresi: Yrd. Doç. Dr. Sercan ÖZBEK YAZICI
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, İstiklal
Yerleşkesi 15030, BURDUR
E-posta: sozbek@mehmetakif.edu.tr
Tel: 0248 213 35 00

Öz: *Amaç:* Organ naklinin önemli aşamalarından biri organ teminidir fakat organ nakli için en önemli problem yeterli organ bağışının olmayışıdır. Sağlık çalışanları organ bağışının artırılmasında önemli bir rol oynayabilir. Bu çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusundaki bilgi ve düşüncelerini değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Tanımlayıcı tipteki bu çalışma, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümünde öğrenim görmekte olan 352 öğrenci dahil edilmiştir. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formu aracılığıyla elde edilmiştir ve SPSS 15,0 paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir.

Bulgular: Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 21,21± 2,05 olup öğrencilerin %71,9'u kız, %28,1'i erkektir. Öğrencilerin çoğunluğu beyin ölümü ile organ nakli ve bağışına yönelik bilgilerini değerlendiren sorulara doğru yanıt vermiştir. Öğrencilerin yarısının organlarını bağışlamayı düşünürken, öğrencilerin %50,3'ü organlarını bağışlamayı düşünürken, sadece %9,9'unun organ bağış kartı olduğu saptanmıştır. Organ bağışı istediğinde ne yapması gerektiğini bilmeyenlerin oranı %30,1'dir. Ayrıca öğrencilerin %77'si öğrenimleri esnasında organ nakli ve bağışı ile ilgili verilen bilgileri yeterli bulmamaktadır.

Sonuç: Bu araştırma sonuçları organ bağışı konusunda hemşirelik öğrencilerine öğrenimleri sırasında kapsamlı bilgi verilmesi ve konuya ilişkin farkındalığın artırılması gerektiğini göstermektedir.

Anahtar sözcükler: Hemşirelik öğrencileri, organ nakli, organ bağışı

Geliş Tarihi: 04.05.2015

Kabul Tarihi: 29.12.2015

Kaynak göstermek için: Yazıcı SÖ, Kavak HO, Kaya E, Tekin A, Kalaycı I. 2015. Hemşirelik öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusunda bilgi ve düşüncelerinin belirlenmesi. MAKÜ Sag. Bil. Enst. Derg. 3(2): 66-76.

Giriş

Organ nakli, vücutta görevini yapamayan bir organın yerine canlı bir vericiden veya ölüden alınan sağlam bir doku veya organın nakledilmesidir. Organ yetmezliği nedeniyle yaşamının sonuna gelmiş bir hastanın hayatını kurtarmak, yaşam süresini ve kalitesini artırmak, organ naklinin en önemli hedefidir (Özdağ, 2001). Organ naklinin en önemli aşamalarından biri kuşkusuz organ bağışıdır (Yaşar ve ark., 2008). Organ bağışı; kişi hayattayken serbest iradesi ile tıbben yaşamı sona erdikten sonra doku ve organlarının başka hastaların tedavisi için kullanılmasına izin vermesi ve bunu belgelendirmesidir (Akış ve ark., 2008). Organ nakilleri için organlar; canlı akraba verici, akraba olmayan verici veya ölü (kadavra) vericiden olabilmektedir (Vatanoğlu, 2007). Kadavradan organ alınabilmesi için tıbbi ölüm (beyin ölümü) olarak adlandırılan ölüm halinin gerçekleşmiş olması gerekir. 29/05/1979 Tarih ve 2238 Sayılı, Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli Hakkındaki Kanun 1982 yılında yeniden düzenlenerek, ölüden organ ve doku alınmasını yasal önlemlerle ortaya koymuştur. Bu yasaya göre, tıbbi ölüm (beyin ölümü) hali; bilimin ülkedeki ulaştığı düzeydeki tüm imkânları, kuralları uygulamak suretiyle bir kardiyolog, bir nörolog, bir nöroşirürji uzmanı ve bir de anestezi ve reanimasyon uzmanından oluşan 4 kişilik hekimler kurulunca oy birliği ile saptanır (Kanun, Tarih, 1979²).

Dünya ölçeğinde organ nakillerinin büyük kısmı ölü vericilerden sağlanan organlarla yapılmaktadır. Ülkemizde ise genelde nakiller akraba olan canlı vericiden sağlanan organlarla gerçekleştirilmektedir (Akin, 2007). Organ bağışı konusundaki engellere bakıldığında üzerinde en fazla durulan konulardan birisi dini inançlardan dolayı öldükten sonra organlarının alınmasını kabul etmeme yaklaşımıdır. Bu amaçla yayınlanan dini açılarından organ bağışının herhangi bir sakıncası bulunmadığı Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulunun 3.3.1980 tarihli 396 sayılı kararında belirtilmiştir (Özdağ, 2001).

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de organ nakli ihtiyacı önemli sağlık sorunları arasındadır. Her geçen gün organ nakli bekleyen hastaların sayısı artmasına karşın organ bağış sayısı, nakil bekleyen hasta sayısına oranla çok düşük kalmaktadır. Ülkemizde organ ve doku nakli hizmetleri alanında çalışan kurum ve kuruluşlar arasında gerekli koordinasyonu sağlamak ve çalışmaların verimliliğini artırmak, kadavra organ sayısını artırmak, bilimsel kurallara göre ve tıbbi etik anlayışına uygun, adaletli organ ve doku dağıtımını sağlamak amacıyla 2000’li yılların başlarında “Ulusal Organ ve Doku Nakli Koordinasyon Sistemi” kurulmuştur. Organ bağışının artırılması ve desteklenmesine ile ilgili girişimler sadece bu

alanda çalışan sağlık personelin değil tüm sağlık ekibinin sorumluluğu altındadır. Özellikle hemşirelerin organ bağışının artırılması için toplumun bilgilendirilmesinin yanında potansiyel donörlerin tespitinde ve aileleri ile iletişim kurmada önemli rolleri bulunmaktadır.

Literatürde hemşirelik öğrencilerinin organ bağışına ilişkin bilgilerinin yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Bu konuya yönelik eğitimin, bağış konusundaki bilgi seviyesini ve bağış yapma istekliliğini artırdığı bildirilmektedir (Cebeci ve ark., 2015). Bu nedenle güncel gelişmelerle uyumlu organ nakli ve bağışı hakkında eğitim programlarının düzenlenmesi, bu konudaki bilgi eksikliklerinin giderilmesi ve pozitif düşüncelerin geliştirilmesi için hemşirelik öğrencilerinin öncelikle konu hakkında bilgi ve düşüncelerinin belirlenmesi önemlidir. Bu doğrultuda, çalışmada hemşirelik öğrencilerinin beyin ölümü ve organ nakli konusunda bilgi düzeyleri ile organ bağışına yönelik düşüncelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Tanımlayıcı tipteki bu çalışmaya, 2013-2014 öğretim yılı bahar döneminde Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümünde öğrenim görmekte olan tüm öğrenciler dahil edilmiştir. Çalışma grubunu anket uygulama esnasında sınıfta olan ve anket uygulamayı kabul eden 352 öğrenci oluşturmuştur. Çalışmaya katılım oranı % 78,2'dir. Çalışma öncesinde kurumdan yazılı izin ve araştırmaya katılan öğrencilerden sözel izin alınmıştır. Verilerin toplanması için araştırmacılar tarafından ilgili literatür taranarak oluşturulmuş anket formu kullanılmıştır. Anket formunun ilk bölümü öğrencilerin tanıtıcı özelliklerini içermektedir. İkinci bölümü ise öğrencilerin; beyin ölümüne ilişkin bilgilerini değerlendiren 6 soru ile organ nakli ve bağışına ilişkin bilgi ve düşüncelerini sorgulayan 20 sorudan oluşmaktadır. $p < 0.05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

Bulgular

Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması $21,21 \pm 2,05$ olup 253'ü (%71,9) kız, 99'u (%28,1) erkektir. Katılımcıların %29,8'sinin gelir durumu 1001-2000 TL, %19,6'nın ise 2001 TL ve üzerindedir. Katılımcıların %79,5'inin annesi, %56,9'unun babası ilköğretim mezundur (Tablo1).

Tablo 1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerinin Dağılımı (n=352)

Tanıtıcı özellikler	Sayı	%
Yaş		
18-20	165	46,9
21-25	183	52
26 ve üzeri	4	1,1
Cinsiyet		
Kız	253	71,9
Erkek	99	28,1
Sınıf		
1.	111	31,5
2.	80	22,7
3.	87	24,7
4.	74	21,1
Aylık gelir		
500-1000	94	26,7
1001-1500	105	29,8
1501-2000	84	23,9
2001 ve üzeri	69	19,6
Baba eğitim düzeyi		
İlköğretim	200	56,9
Lise	98	27,8
Üniversite	54	15,3
Anne eğitim düzeyi		
İlkokul	280	79,5
Lise	57	16,2
Üniversite	15	4,3

Çalışmada, öğrencilerin beyin ölümü ve organ nakli hakkında bilgilerini değerlendirmeye yönelik sorulara verdikleri cevaplar Tablo 2’de gösterilmiştir. Öğrencilerin %98,3’ü beyin ölümünü; “beyin fonksiyonlarının tamamen ve geri dönüşümsüz olarak kaybolması” olarak yanıtlarken, %87,5’i beyin ölümüne uzmanlarından oluşan bir ekibin (kardiyoloji, anestezi, nöroloji ve beyin cerrahisi) karar verdiğini doğru cevaplamıştır. Öğrenciler nakledilen organ kaynaklarını “kadavra” (%2,6), “canlı donör” (%14,8), “canlı donör ve kadavra” (%79,3) olarak yanıtlamışlardır. Öğrencilerin %30,1’i ise organ bağışlamak istediğinde ne yapılması gerektiğini bilmediğini ifade etmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Beyin Ölümü ve Organ Nakline Yönelik Bilgi Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı

Sorular	Sayı	%
Beyin ölümü;		
Beyin fonksiyonlarının tamamen ve geri dönüşümsüz olarak kaybolmasıdır	346	98,3
Solunum fonksiyonlarının durması	4	1,1
Kalp fonksiyonlarının durması	1	0,3
Bilmiyorum	1	0,3
Geri dönüşümsüz beyin ölümü gerçekleşen ancak yaşam destek sisteminde tutulan kişiler potansiyel organ donörüdür;		
Doğru	307	87,2
Yanlış	24	6,8
Bilmiyorum	21	6,0
Ülkemizde beyin ölümü kararı kimler tarafından onaylanmaktadır;		
Kardiyolog	2	0,6
Anestezi Uzmanı	2	4,8
Nörolog	17	6,5
Nöroşirurji Uzmanı	23	0,6
Hepsi	308	87,5
Kişide enfeksiyon hastalığı bulunması (HIV, hepatit...) organ ve doku donörü olmaya engel bir durumdur;		
Doğru	323	91,8
Yanlış	14	4,0
Bilmiyorum	15	4,2
Nakledilen organların kaynak/kaynakları;		
Kadavra ve Canlı Donör	279	79,3
Canlı Donör	52	14,7
Kadavra	9	2,6
Bilmiyorum	12	3,4
Sizce organ nakli kimler arasında yapılabilir;		
Doku Uyumu Olan	342	97,1
Kardeşler	2	0,6
Yakın Akrabalar	6	1,7
Bilmiyorum	2	0,6
Ülkemizde organ/doku nakli ve bağışı ile ilgili bir yasa vardır;		
Doğru	289	82,1
Yanlış	6	1,7
Bilmiyorum	57	16,2
Organ bağışlamak istediğinizde ne yapılması gerektiğini bilme durumu;		
Biliyorum	246	69,9
Bilmiyorum	106	30,1

Öğrencilerin %54,0'ı "Organ Nakli ve Bağışı" konusunda bilgi sahibi olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrenimleri esnasında organ nakli ve bağışı konusunda verilen bilginin yeterli olmadığını düşünenlerin oranı ise %77'dir. Ayrıca çalışmada öğrencilerin konuya ilişkin bilgiyi, okul derslerinden (%38,4), Organ Bağış Merkezleri- Sağlık Kuruluşlarından (%37,9) ve yayın organlarından (%15,3) edindiği belirlenmiştir (Tablo 3). Ayrıca bağışlanabilecek organlar sorusuna öğrencilerin %99,4'ü böbrek, %89,8'i kalp ve kemik iliği, %87,2'si karaciğer, % 81,5'i kornea, %76,4'ü kalp kapakçığı, % 59,4'ü akciğer,%52'si pankreas ve %44,3'ü ince barsak yanıtını vermiştir.

Tablo 3. Organ Nakli ve Bağışı Konusunda Bilgisi Olma Durumu ve Bilgi Edinme Kaynakları

	Sayı	%
Organ nakline ve bağışına yönelik bilgi durumu ve kaynağı		
Organ nakli ve bağışı konusunda bilgisi olma durumu (n:352)		
Evet	190	54,0
Hayır	162	46,0
Öğrenimleri esnasında organ nakli ve bağışı konusunda verilen bilginin yeterli olduğunu düşünme durumu (n:352)		
Evet	81	23,0
Hayır	271	77,0
Organ nakli ve bağışı konusunda öncelikli bilgi edinme kaynağı (n:190)		
Okul Dersleri	73	38,4
Organ Bağış Merkezleri-Sağlık Kuruluşları	72	37,9
Yayın Organları (Radyo, TV, İnternet)	29	15,3
Diğer	16	8,4

Çalışmada öğrencilerin %50,3'ü organlarını bağışlamayı istediği, %13,9'unun düşünmediği, %35,8'inin de kararsız oldukları ve sadece %9,9'unun organ bağış kartı olduğu bulunmuştur. Ayrıca kızların anlamlı şekilde erkeklerden daha fazla oranda organlarını bağışlamayı düşündükleri saptanırken ($X^2= 8,987$; $p<0,05$), öğrenim görülen sınıf, anne ve babanın eğitim durumu ve gelir düzeyi ile organlarını bağışlamayı düşünme durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Öğrencilerin organ bağışında bulunma kararında; “Başka birinin hayatını kurtarma” düşüncesinin (% 57,6) çok etkili olduğu belirlenmiştir. Organ bağışını düşünmeme nedenleri arasında “Cesedine müdahale yaptırmak istememe” (46,9) ve dinsel nedenlerin (%24,5) çok etkili olduğu bulunmuştur. “Gereksinim durumunda kendileri için organ nakli yapılmasını kabul eder misiniz” sorusunu öğrencilerin %85,3'ü “evet” olarak yanıtlamışlardır (Tablo 4).

Tablo.4- Öğrencilerin Organ Bağışlama Durumu ve Düşünceleri

Organ Bağışlama Durumu ve Düşünceleri	Sayı	Yüzde
Öğrencilerin organ bağışlamayı düşünme durumu (n:352)		
Evet	177	50,3
Hayır	49	13,9
Karasız	126	35,8
Öğrencilerin organ bağış kartına sahip olma durumu (n:352)		
Evet	35	9,9
Hayır	317	90,1
Gereksinim durumunda kendileri için organ nakli yapılmasını kabul etme durumu (n:352)		
Evet	300	85,3
Hayır	9	2,5
Karasız	43	12,2
Organlarını bağışlamayı düşünme nedenleri (n:177)		
Bir başka insanın hayatını kurtarma düşüncesi	102	57,6
Bir insanlık görevi olarak görme	43	24,3
Bir parçasının öldükten sonrada yaşamaya devam etmesi fikri	27	15,3
Gelecekte kendinin ya da yakınının organ alıcısı durumuna olabileceği düşüncesi	5	2,8
Organlarını bağışlamayı düşünmeme nedenleri (n:49)		
Cesedine müdahale yaptırmak istememe	23	46,9
Dini inanç gereği	12	24,5
Organ bağışında illegal davranışlarda hakkında endişe duyma	8	16,4
Ailenin organ bağışına karşı olması	6	12,2

Tartışma

Tıbbi ve teknolojik gelişmelere paralel olarak daha fazla sayıda organ/doku nakilleri gerçekleştirilmekte. Organ nakli ihtiyacının giderek arttığı günümüzde, bu ihtiyacın karşılanmasında, potansiyel donör olabilecek beyin ölümü vakalarının da hızlı tespit edilip ailelerinin organ nakli konusunda bilgilendirilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir. Beyin ölümü kadavra organı sağlamanın temelini oluşturmaktadır. Beyin ölümü beyin fonksiyonlarının tam ve geri dönüşsüz şekilde kaybıdır. Hastanın beyin ölümü kararı verilmiş ve tutanağı imzalanmış ise donör muamelesi göreceği belirtilmektedir (Baykan ve ark., 2009). Çalışmamızda öğrencilerin % 98,3'ü beyin ölümü tanımını doğru olarak bilirken “Geri dönüşsüz beyin ölümü gerçekleşen ancak yaşam destek sisteminde tutulan kişiler potansiyel organ donörüdür” ifadesine öğrencilerin %87,2'si “evet” cevabını vermiştir. Benzer şekilde Kaçaroglu-Vicdan ve ark. (2011) çalışmasında, hemşirelik öğrencilerinin %90,6'sı beyin ölümü tanımını doğru bilmıştır. Başka bir çalışmada ise sağlık personelinin %40,3'nün tanımını doğru bildiği saptanmıştır (Akış ve ark., 2008).

Avrupa ülkelerinde nakledilen organların kaynağını %80 oranında kadavra oluştururken, %20'si canlı donör kaynaklıdır. Türkiye'de ise %75'i canlı donör ve %25'i kadavradan elde edilmektedir (Özer ve ark., 2010). Çalışmamızda nakledilen organ kaynakları için öğrencilerin %79,3'ü “kadavra ve canlı donör” ve %14,8'i “canlı donör” cevabını

vermişlerdir. Tıp fakültesi birinci sınıf öğrencileri ile yapılan çalışmada, öğrencilerin %37,9'u kadavradan organ nakli yapılabileceğini ifade etmiştir (Baykan, 2009). Çalışmamızda öğrencilerin çoğunluğunun bilgiyi değerlendirmeye yönelik sorulara doğru yanıt verdiği görülmektedir. Bununla birlikte öğrencilerin %16,2'si "Ülkemizde organ/doku nakli ve bağışı ile ilgili bir yasa vardır" ifadesine "bilmiyorum" yanıtını verirken organ bağışlamak istediğinde ne yapması gerektiğini bilmeyenlerin oranı %30,1 olarak bulunmuştur (Tablo2). Ertem ve arkadaşlarının sağlık yüksekokulunda yaptıkları çalışmada, öğrencilerin çoğunun organ bağışı hakkında bilgisi olduğu ancak organ bağışı için neler yapılması gerektiğini bilmediği bildirilmektedir. Benzer şekilde Göz ve arkadaşlarının çalışmasında (2006), öğrencilerin %63,1'i, organ bağışı prosedürleri hakkında hiçbir fikrinin olmadığını ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar hemşirelik öğrencilerinin eğitimlerinde özellikle organ bağışına yönelik yasalar, bağış yapmak için yapılması gerekenlerle ilgili bilginin artırılmasının gerekliliğini göstermektedir.

Organ nakli ve bağışı konularında bilgi ve düşüncelerini değerlendiren araştırmalarda sağlık çalışanları ve öğrencilerinin yeterli bilgilerinin olmadığı, konu ile ilgili eğitim/kursların verilmesi ile bilgi artışının sağlandığı, organ bağışı ve nakline yönelik görüşlerinde olumlu yönde değişme olduğu belirtilmektedir (Gök-Özer ve ark., 2008). Çalışmamızda öğrencilerin %54,0'ı "Organ Nakli ve Bağışı" konusunda bilgisi olduğunu ve öğrencilerin konuyla ilgili bilgiyi okul derslerinden (%38,4) ve Organ Bağış Merkezleri/Sağlık kuruluşlarından (%37,9) edindiğini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin %77,0'ı öğrenimleri esnasında organ bağışı ve nakli ile ilgili verilen bilgiyi yeterli bulmadığını belirtmiştir (Tablo 3). Özer ve ark. (2010) çalışmalarında, hemşirelik öğrencilerin %75,7'sinin organ bağışı ve nakli konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını, %14,1'inin lisans eğitimi süresince organ nakli ve bağışı konusunda yeterli bilgi veriliyor görüşüne katıldıklarını saptamışlardır. Tıp fakültesi öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, %89,5'nin organ bağışı ile ilgili bilgilerinin olduğu, bilgi edinme kaynaklarının "okul-ders kitapları, seminerler" (%42,7) ve "sosyal çevre, sağlık kuruluşları" (%12,3) olduğu bildirilirken, öğrencilerin %58,5'nin konu hakkındaki bilgilerini yeterli görmedikleri bulunmuştur (Koçak ve ark., 2010). Göz ve ark. (2006) çalışmasında, öğrencilerin %19,8'inin organ bağışı konusundaki bilgiyi lisans eğitiminde aldığını ifade ettikleri görülmektedir. Bu sonuçlar, geleceğin sağlık profesyonelleri olan hemşirelik öğrencilerinin eğitimlerinde organ nakli ve bağışına yönelik konuların üzerinde önemle durulması gerektiğini düşündürmektedir.

Günümüzde kalp, akciğer, karaciğer, böbrek, pankreas, ince barsak, kemik iliği, kan, deri, kornea gibi yaşamsal önemi olan pek çok organ nakilleri gerçekleştirilebilmektedir. Çalışmamızda nakli yapılabilen organlar arasında öğrenciler tarafından en çok belirtilen böbrektir (%99,4). Sağlıkla ilişkili bölümlerde öğrenim gören öğrenciler ile yapılan çalışmalarda da böbrek en çok bilinen organdır (Baykan ve ark., 2009; Özmen ve ark., 2008; Özer ve ark., 2010). TUIK (2014) verilerine göre de ülkemizde en yaygın yapılan organ nakli böbrektir. Çalışmalarda ilk sırada böbreğin yer almasında, ilk yapılan organ nakli olması ve yaygın olarak yapılmasının etkili olduğu düşünülmektedir (Özmen ve ark., 2008; Baykan ve ark., 2009).

Çalışmada öğrencilerin %50,3'ünün organlarını bağışlamayı düşündüğü ve sadece %9,9'unun organ bağış kartı olduğu bulunmuştur. Cantwell ve Clifford (2000)'un çalışmalarında, İngiliz hemşirelik öğrencilerinin %74,0'nın, tıp öğrencilerinin ise %43,0'nın organ bağış kartına sahip oldukları bulunmuştur. Ülkemizde yapılan çalışmalara bakıldığında sağlıkla ilgili bölümlerde okuyan öğrencilerin organ bağışlamayı düşünme oranı %28,7 ile %67 arasında olduğu ve bağışta bulunanların oranı ise %1,8 ile %12,2 arasında değiştiği bildirilmektedir (Göz ve ark., 2006; Baykan ve ark. 2009; Koçak ve ark., 2010; Özer ve ark., 2010; Aktaş ve Karabulut, 2012; Cebeci ve ark., 2015). Benzer şekilde üniversitede farklı bölümlerinde yapılan bir çalışmada, öğrencilerin %47,8'inin organlarını bağışlamayı düşündüğü, ancak katılımcıların sadece %4,2'sinin organ bağış kartı olduğunu bildirilmektedir (Kavurmacı ve ark., 2014). Çalışma sonuçlarımız hem öğrencilerin hem sağlık çalışanlarının organ bağışı ve nakline yönelik bilgilerinin yeterli olmadığı, bilgisi yeterli olması durumunda da organ bağışı yapmayı istemedikleri görüşünü desteklemektedir (Gök-Özer ve ark., 2008).

Bireylerin organ bağışı konusundaki tutumlarını eğitim, sosyo-ekonomik düzey, kültür ve din etkileyebilmektedir (Kavurmacı ve ark., 2015). Çalışmamızda kız öğrencilerin anlamlı şekilde erkeklerden daha fazla oranda organlarını bağışlamayı düşündükleri saptanırken ($p<0,05$), öğrenim görülen sınıf, anne ve babanın eğitim durumu ve gelir düzeyi ile organlarını bağışlamayı düşünme durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Göz ve ark. (2006), erkek öğrencilerin organ bağışlama konusunda kız öğrencilerden daha istekli olduğunu bildirmiştir. Başka bir çalışmada ise, üniversite öğrencilerinin yaşları, cinsiyetleri ve okudukları bölüm ile organ bağışını düşünme durumları arasında istatistiksel anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (Kavurmacı ve ark., 2014).

Organ nakli ihtiyacının artmasına karşın donör sayısının düşük olmasının nedenleri arasında beyin ölümü ve donör kriterlerine ilişkin bilgi eksikliği, ailelerin beyin ölümünü yeterince anlamaması ve dini inançlar gösterilmektedir (Aktaş ve Karabulut, 2012). Çalışmamızda öğrencilerin organ bağışını düşünmeme nedenleri arasında “Cesedine müdahale yaptırmak istememe” (46,9) ve dinsel inançların (%24,5) çok etkili olduğu bulunmuştur (Tablo 4). Benzer şekilde Kaçaroğlu-Vicdan ve ark., (2011) sağlık yüksekokulu öğrencilerinden %61,5’inin, Efil ve ark., (2013) sağlık çalışanlarının %23’ünün cesedine müdahale yaptırmak istememesi nedeniyle organ bağışında bulunmak istemediklerini tespit etmişlerdir. Ayrıca çalışmamızda, öğrencilerin organ bağışında bulunma kararında; “Başka birinin hayatını kurtarma” düşüncesinin (%57,6) çok etkili olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada organ bağışında bulunmak isteyen öğrencilerin organ bağışında bulunmayı isteme nedenleri literatürle uyumludur (Göz ve ark., 2006; Gök-Özer ve ark., 2008; Koçak ve ark., 2010; Cebeci ve ark., 2015).

Çalışmamızda, organ bağışını düşünen öğrencilerin oranı %50,3 iken, kendilerinin ihtiyacı olduğunda organ nakli yaptırmak isteyenlerin oranı %85,3’tür. Benzer bir çalışmada bu oran %90,6 olarak bulunmuştur (Kaçaroğlu-Vicdan, 2011). Bu durum organ bağışının öneminin anlaşıldığını fakat katılımının bazı nedenlerle istenilen düzeyde yaygınlaşmadığını göstermektedir. Organ bağışının artışı sağlamak için bireylerin konuya ilişkin bilgilerinin artırılmasının yanında bu konudaki etkili olan faktörlerin belirlenmesi de yararlı olacaktır.

Sonuç

Sonuç olarak, öğrencilerin çoğunluğunun beyin ölümü ile organ nakli ve bağışına yönelik bilgilerini değerlendiren sorulara doğru yanıt verdiği bulunmuştur. Öğrencilerin yarısının organlarını bağışlamayı düşünürken, sadece %9,9’unun organ bağış kartı olduğu saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin %77’si organ nakli ve bağışı konusundaki öğrenimleri esnasında verilen bilgileri yeterli bulmamaktadır.

Başarılı organ/doku nakillerinin sayısının artırılması konu ile ilişkili farkındalığın ve duyarlılığın oluşturulması ile mümkündür. Bunu sağlamanın en etkili yollarından biri de eğitimidir. Bu nedenle öğrencilerinin organ nakli ve bağışına yönelik olumlu düşüncelerini geliştirmek ve bağış oranını artırmak için ders içeriklerinde ilişkin konuların daha fazla vurgulanması yararlı olacaktır. Ayrıca toplumun bir üyesi olan sağlık çalışanlarının tutumları toplumdaki bağımsız değildir. Bu amaçla toplumun bilgisini ve farkındalığını artırmak için

okullarda eğitim verilmesi, organ bağış kampanyalarının arttırılması ve özellikle yayın organlarının (radyo, tv, internet vb.) etkin bir şekilde kullanılması önerilebilir.

Kaynaklar

1. Akın H. 2007. Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi ve Eğitim Fakültesi öğrencilerinin temel biyoetik konuları hakkındaki görüşleri. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Deontoloji ve Tıp Tarihi AD, Adana.
2. Akış M, Katırcı E, Uludağ H, ve ark. 2008. Süleyman Demirel Üniversitesi personelinin organ doku bağışı ve nakli konusundaki bilgi ve tutumları. Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. 15, 28-33.
3. Aktaş YY, Karabulut N. 2012. Giresun Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesindeki hemşirelik öğrencilerinin beyin ölümü ve organ bağışına ilişkin bilgi ve tutumları. Fırat Tıp Dergisi. 17(3), 129-134.
4. Baykan Z, Naçar M, Yamanel R, ve ark. 2009. Tıp Fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin organ-doku nakli konusundaki bilgi, tutum ve davranışları. Ulusal Cerrahi Dergisi. 25(4), 137-141.
5. Cantwell M, Clifford C. 2000. English nursing and medical students' attitudes towards organ donation. Journal of Advanced Nursing. 32, 961-968.
6. Cebeci F, Dağ GS, Karazeybek E. 2015. Undergraduate nursing students' opinions and attitudes toward organ donation: a survey in a Turkish university. Journal of Nursing Education and Practice. 5(9), 83-89.
7. Ertem A, Topal S, Turgut Y, ve ark. Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Organ Bağışı Hakkında Bilgi Durumları. IV. Ulusal hemşirelik Öğrencileri Kongresi Özet Kitabı. 5-6 Mayıs 2005, Ordu.s:163.
8. Efil S, Şişe Ş, Üzel H ve ark. 2013. Afyon İlinde Halkın ve Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Sağlık Çalışanlarının Organ Bağışı Konusuna İlgilerinin Değerlendirilmesi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2(3), 361-384.
9. Gök-Özer F, Yavuz Karamanoğlu A, Beydağ KD, ve ark. 2008. Sağlık Yüksekokulunda öğrenim gören bir grup öğrencinin organ nakli/bağışına yönelik görüşleri ve bilgi düzeylerine eğitimin etkisi. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni. 7 (1): 39-46.
10. Göz F, Göz M, Erkan M. 2006. Knowledge and attitudes of medical, nursing, dentistry and health technician students towards organ donation: a pilot study. Journal of Clinical Nursing. 15(11), 1371-1375.
11. Kaçaroğlu-Vicdan A, Peker S, Üçer B. 2011. Akşehir Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin organ bağışı ile ilgili tutumlarının belirlenmesi. TAF Preventive Medicine Bulletin. 10(2), 175-180.
12. Kavurmacı M, Karabulut N, Koç A. 2014. Üniversite Öğrencilerinin Organ Bağışı Hakkındaki Bilgi ve Görüşleri. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi. 11 (2), 15-21.
13. Koçak A, Aktaş EÖ, Şenol E, ve ark. 2010. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin organ nakli ve bağışı hakkındaki bilgi düzeyi. Ege Tıp Dergisi. 49(3), 153-160.
14. Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında Kanun, 03.06.1979 tarih ve 16655 sayılı Resmî Gazete.
15. Özdağ N. 2001. Organ nakli ve bağışını toplumun bakış açısı. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi. 5(2), 46-55.
16. Özer N, Sarıtaş S, Özlü ZK. 2010. Hemşirelik öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusundaki bilgi ve düşüncelerinin incelenmesi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi. 13 (2), 1-11.
17. Özmen D, Çetinkaya AÇ, Sarızeybek B, ve ark. 2008. Celal Bayar Üniversitesi Manisa Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin organ bağışına ilişkin bilgi ve görüşleri. Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi. 28, 311-8.
18. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). 2014. İstatistiklerle Türkiye, 2014. file:///C:/Users/HP/Downloads/63074662437401837.pdf. (Erişim Tarihi: 01.12.2015)
19. Vatanoğlu E. 2007. Türkiye'de yasal ve etik boyutuyla organ nakli hakkında anket araştırması ve sonuçları. Doktora Tezi, Deontoloji ve Tıp Tarihi AD, İstanbul.
20. Yaşar M, Oğur R, Uçar M, ve ark. 2008. Bir Sağlık Meslek Yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin organ bağışı konusundaki tutumları ve tutumlarına etki eden faktörler. Genel Tıp Dergisi. 18(1), 33-37.